JustTransitions

LETLAKALA LA DINTLHA 02

Lenaneo la dijo la Afrika Borwa le tlhokego ya phetošo ye kaone

Naa lenaneo la **dijo ke eng?**

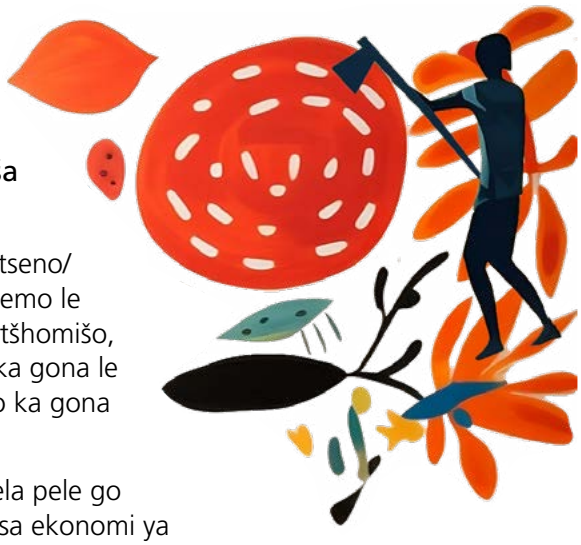

Lenaneo la dijo le ra dikokwane ka moka le mediro ya go amana le go tšweletša le go ja dijo, le diabe tša tšona, go akaretšwa dipoelo tša moruo, tša maphelo, le ditlamorago tša tikologo.

Lenaneo la tšweletšo le la phatlalatšo (Seswantšho sa 1) le akaretša ditseno/didirišwa tša temo, tšweletšo ya tša temo, go šoma ditšweletšwa tša temo le tšweletšo ya dijo, kgwebišano ya semmušo le ye e sego ya semmušo, tšhomišo, le dinamelwa le bobolokelo. Pušo (ka fao lenaneo la dijo le laolwago ka gona le ka fao lehumo leo le hlotšwego ka go lenaneo la dijo le abaganywago ka gona gareng ga batšeakarolo) le yona ke karolo ya lenaneo ka botlalo.

Lenaneo la tšweletšo le la phatlalatšo le beakantšwe ke, eupša le tšwela pele go beakanya, **maemo a ekonomi ya setšhaba le ya tikologo**. Seemo sa ekonomi ya setšhaba se akaretša mebaraka, melawana, mahlale le theknolotši, thuto le tlhahlo, peakanyo ya setšhaba, le mabaka a batho ka bobona. Seemo sa tikologo se akaretša tšhomišo ya dibešwa tša fosili, leratadima, meetse, mehutahuta ya diphedi, diminerale le naga.

Lenaneo la tšweletšo le la phatlalatšo le seemo sa tikologo bobedi di na le dipoelo tše kaone le tšeo di sego tša loka. Ka go lenaneo la dijo la ka diintastering, diabe tše di sego tša loka di a oketšega ebile di tšweletša lenaneo leo le ka se dirišwego go ya go ile.

Dipoelo tša **lenaneo la dijo: tša bjale le tša** ka **moso**

Dipoelo tša ekonomi / moruo ya setšhaba

Tša bjale

Go na le go iphediša ga batho go gontši ka go lenaneo la dijo la Afrika Borwa kudukudu ka tšweletšong ya tša temo, dinamelwa, phatlalatšong, le ka go tirelo ya dijo (mabenkele a go jela, dijo tša go rekwa tša jelwa ka ntle ga lebenkele, bjalo bjalo) eupša tšona di šitišwa ke seemo sa tshepedišo e tee ka go lenaneo la dijo, le ka melawana ya mmušo yeo e ratago lekala la dikhamphani.

Tšweletšo ya dijo e lebišitšwe kudu go mebaraka ya go romela ditšweletšwa ka ntle (ga naga) pele ga go rarolla tšhireletšego dijong ya ka nageng. Teori ke gore diromelwantle di tšweletša tšhelete ya dinaga tša ka ntle yeo e dumelelago Afrika Borwa go tsenya ka nageng dijo tša go se ture. Eupša tšhelete e ya ka dipotleng tša batho fela. Ditšweletšwa tšeo di tšweletšwago ka meetse le go mobu wo o hlaelelago di romelwa dinageng tša ka ntle.

Melawana e akaretša dikgwebo tše kgolo tša temo ebile di iletša batšweletšipotlana, kudukudu bao ba šomago ka go temo ya go amana le tikologo.

Maemo a go šoma ao a fokolago le ao a sego a šireletšega a laola temo le tšweletšo ya dijo, kudukudu go bašomi ba dipolaseng.

Go hwetša poelo go tšweletšo ya dijo le phatlalatšo ya tšona go tletše.

Go ba beng ba dithoto ba tee le taolo ya bongthoto ke yona e bonwago kudu ka go lenaneo la dijo la Afrika Borwa, kudukudu ditseno/didirišiwa tša temo, poloko ya mabele, mafulo a dikgomo, tšweletšo ya dijo, le dikgwebo tša semmušo. Dikhamphani tše kgolo di rekišeditšwe bareki ba ka ntle ga naga, gomme dihlongwa tša ditšhelete di laola lenaneo la dijo.

Bokamoso

Phetošo ye kaone e tla akaretša kabaganyoleswa ya methopo go akaretšwa naga, ditshepedišo tša temokrasi le tša go kgatha tema, bongthoto bja moruo bjo bo abagantšwego, maemo a mošomo a makaone le tšhireletšego, le melawana ya go thekga temo ya go amana le tikologo.

Tšhireletšego dijong

Tša bjale

Mebaraka e laola phihlelelo go dijo. Gotee le tlhokego ya mešomo le meputso ya fase, se se feletša ka maemo a godimo a tlhokego ya tšhireletšego dijong ka ntle le bokgoni bja tšweletšo. Ka Afrika Borwa, bonnyane lapa le tee go malapa a mangwe le a mangwe a mahlano ga se la šireletšega go dijo kgafetšakgafetša. Basadi ba bathobaso, le badudi ba dinagamagaeng le ba mekhukhung ke bona ba amegago gampe.

Go oketšega kudu ga ditheko tša dijo ke seo se bonagalago kudu ka go lenaneo la dijo. Magato a kabo ya dijo a baka dititelego le mellwane. Go na le ditšhošetšo tše ntši go tšweletšo ya temo, go akaretšwa go hlatloga ga "theko ya go šoma ditšweletšwa", fao ditshenyegelo tša tsenyo di hlatlogago ka lebelo go feta ditshenyegelo tša tšweletšo gomme balemi ba ikhwetša ba pitlagane ka gare ga dilo tše pedi tše. Bagwebi ba ka dikhamphaning, batšweletši le baabi ba tsenyo ba oketša dipoelo tša bona ka go šomiša maatla a bona go laola seo balemi ba se tšweletšago.

Seswantšho sa 1: Lenaneo la dijo

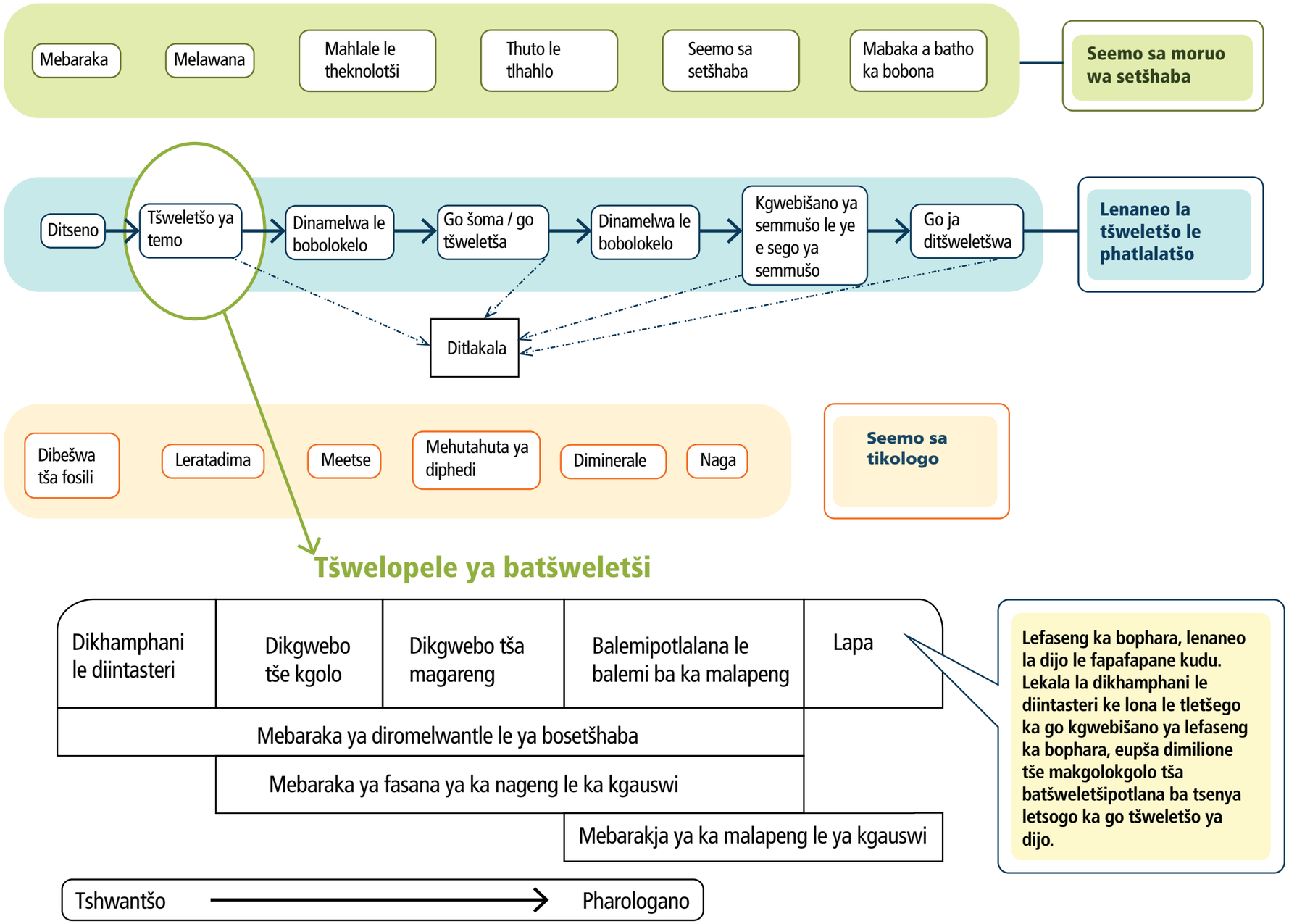

Mokgatlo wa Kgwebišano wa Lefase (WTO) o gapeleditše gore mebaraka e bulege. Le ge e le gore ga go hlokagale gore go be le dithoto tše di tsenywago ka nageng, dinaga tše di kgathago tema di swanetše go dumelela phihlelelo ya go se lefelwe go bontši bja dithoto tše itšego. Se se feletša ka go tsenywa ka nageng ga dijo tša go se ture tšeo di nago le sapsiti, gantši tša boleng bja phepo bja fase. Disapsiti ka dinageng tše dingwe di fokotša ka go le lengwe ditshenyegelo tša tšweletšo, gomme se se nyatša tšweletšo ya ka nageng ya ka Afrika Borwa ka go gapeletša batšweletši ba ka nageng go phenkgiša ka ditheko tša fase kudu. Dinaga di feletša di tshepha kudu dithoto tše di tsenywago ka nageng. Se se tšweletša seemo sa go phuhlama sa tshenyo ya bokgoni bja ka nangeng, le go tsepha kudu gore ba bangwe ba tšweletše dijo legatong la rena le ge e le gore re ka kgona go di tšweletša.

Lenaneo la dijo la Afrika Borwa le tšweleditše phepompe (go nona kudu ga batho), bolwetši bja swikiri, le tlala ka mahlakoreng ka bobedi. Dijo tše di sa turego kudu di na le boleng bja fasefase bja phepo. Go šongwa ga dijo ka diintastering go a fokotša ditshenyegelo ka setšweletšwa, eupša go fokotša boleng bja phepo bja dijo (go fa mohlala bupi bjo bo šomilwego kudu, le swikiri). Dijotekanyetšwa di godimo ka dikhapohaetreite, fao dijo di sego tša lekalekanela. Batho bao ba nago le methopo ye mennyane ba na le phihlelelo ye nnyane go diphrotheine, le tlhokego ya pharologanyo ya phepo.

Bokamoso

Lenaneo leo le fetošitšwego le swanetše go bea tokelo go dijo go ba bohlokwa go maikemišetšo a lenaneo la dijo. Dijo ke thoto ya setšhaba, gomme tokelo go dijo go ra gore motho yo mongwe le yo mongwe o na le phihlelelo go dijo tše a di hlokago letšatši le lengwe le le lengwe, go sa kgathale ge eba o kgona go di reka goba aowa. Lenaneo la ka moso le tla akaretša thušo ya motheo ya ditšhelete go bohle, pharologanyo ya dijotekanyetšwa le phepo, le katološo ya tšweletšo ya dijo le go di phatlalatša maemong a setšhabeng le ka go batšweletšipotlana.

Tša tikologo

Tša bjale

Botšweletši bja dikgwebo tše kgolo bo tšweletša tshenyo ye kgolo go tikologo. Tše dingwe tša tšona di tsebja ke temo ya tša kgwebo, go fa mohlala, tšhomišo ya meetse go fetišiša, le tšweletšo ya dikhemikhale tša mpholo tšeo di senyago meetse, naga, mobu le diphedi tša mehutahuta. Tshenyo ye nngwe go tikologo ga e tsebje kudu, go swana le meši ya lefaufaing ye e bakwago ke tšweletšo ya ka lenaneong la dijo, le tshenyo ya phedišano ya diphedi ka bophara. Temo e kotsing kudu go diabe tša phetogo ya leratadima ka gobane e laolwa kudu ke boso.

Balemipotlana le ba setšhabeng ge ba bapetšwa le ba bangwe ba na le seabe se sennyane go tikologo. Eupša go na le tlhokego ya thekgo go ditiro tše di hlokomelago tikologo.

Ditlakala di hlola mathata go tikologo.

Bokamoso

Temo ya go amana le tikologo e arabela mahlakore ka moka a lenaneo la dijo, ka go amogela ditiro tša go sepelelana le tikologo le tša tšweletšo ya go ya go ile, le phetošo ya setšhaba le moruo wo o gatelago pele. Ke phetolo ye e kopantšwego go seemo sa phetogo ya leratadima, go tahlegelo ya mehutahuta ya diphedi, mobu le tšhilafatšo ya meetse le go fokotša boleng bja ona. E ikemišeditše go fediša ditlakala ka moka ka go diriša magato a tirišoleswa ya ditšweletšwa le moruo wa go šomiša dilo gape.